

**Soukromí,
Povinná mlčenlivost
zdravotnických
pracovníků**

Význam informací a soukromí dnes

- ▶ Naše společnost jako společnost informací, stále více lidí má jako práci zpracování informací
- ▶ Leckteré informace se dotýkají osobní sféry jednotlivců
- ▶ Soukromí se stává jedním z nejvíce diskutovaných aspektů lidského života

Trvalé otázky a nové výzvy

- ▶ Ochrana soukromí je potřeba pro zachování důvěry mezi zdravotníky a pacientem.
- ▶ Proto je zdravotnická mlčenlivost podstatně starší, již od starověku středověku.
- ▶ Současnost ale přináší nové problémy:
 - (1) usnadnění - ve srovnání s minulostí - šíření a zpracování informací prostřednictvím elektronických nástrojů,
 - (2) snazší sběr dat v podobě nových diagnostických metod.

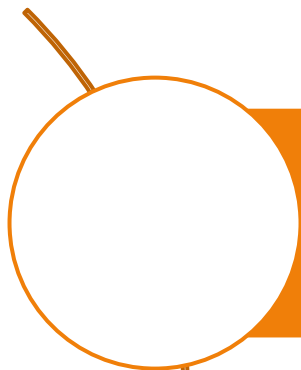
Zvláštní citlivost informací o zdraví

- ▶ Mnohé informace o zdravotním stavu jsou citlivé (pohlavní život, duševní stav, závislosti na alkoholu a drogách, profesní a kariéerní perspektivy).
- ▶ Některé jiné jsou obecně citlivé méně, zvláště nelze-li je snadno utajit.
- ▶ Mohou být ale citlivé pro konkrétní pacienty (třeba s ohledem na zaměstnání, rodinu, náboženství a podobně).

Zvláštní citlivost informací o zdraví

- ▶ Mnohé informace o zdravotním stavu jsou citlivé (pohlavní život, duševní stav, závislosti na alkoholu a drogách, profesní a kariéerní perspektivy).
- ▶ Některé jiné jsou obecně citlivé méně, zvláště nelze-li je snadno utajit.
- ▶ Mohou být ale citlivé pro konkrétní pacienty (třeba s ohledem na zaměstnání, rodinu, náboženství a podobně).

Požadavek etiky

Součástí Hippokratovy přísahy

Cokoliv, co uvidím nebo uslyším, zahrnující životy lidí, při péči o nemocné nebo jejich soukromém životě, co by mělo být utajeno, pomlčím o tom a zachovám to jako tajemství.

Právo pacienta zaručené ústavou

▶ Listina základních práv a svobod

▶ Článek 10

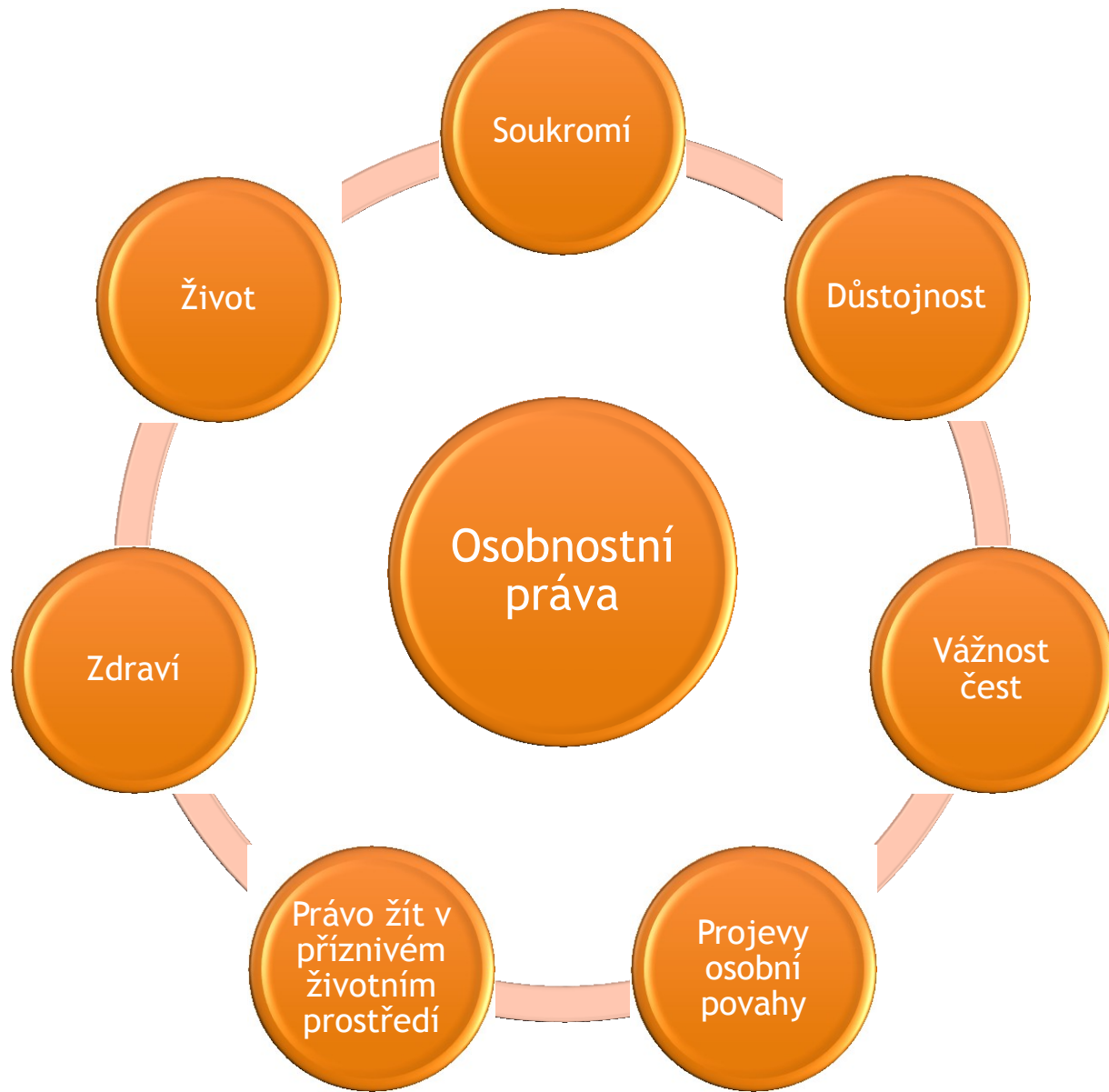
- ▶ (1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.
- ▶ (2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.
- ▶ (3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Soukromí

Právo nebýt součástí veřejnosti

- Právo na „osobní oblast“
- Právo zadržovat informace o sobě
- Právo rozhodnout zda a jakým způsobem mají být skutečnosti jeho osobního soukromí zpřístupněny jiným (Pavlík),
- Spojené státy: Right to be let alone

Právo na soukromí se vztahuje na každou fyzickou osobu, bez ohledu na věk či svéprávnost

Obecná ustanovení vztahující se k ochraně soukromí (OZ)

- ▶ Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.
- ▶ Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.
- ▶ Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.
- ▶ Po smrti člověka se může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoli z osob jemu blízkých.

Podoba a soukromí

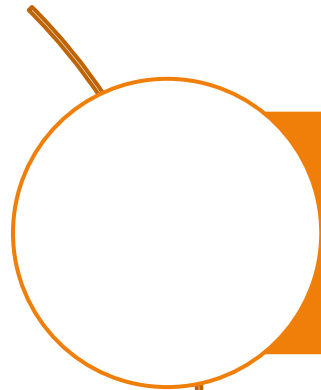
Nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu

- zákonný důvod
- svolení

Bez svolení nelze:

- narušit soukromé prostory člověka
- sledovat jeho soukromý život
- pořizovat zvukový nebo obrazový záznam
- využívat takové či jiné záznamy pořízené o soukromém životě člověka třetí osobou
- takové záznamy o jeho soukromém životě šířit

Ochrana podoby člověka

Zachytit jakýmkoli způsobem podobu člověka tak, aby podle zobrazení bylo možné určit jeho totožnost, je možné jen s jeho svolením

Rozšiřovat podobu člověka je možné jen s jeho svolením.

Právo na tělesnou integritu

- ▶ Člověk je nedotknutelný.
- ▶ Lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka.
- ▶ Mimo případ stanovený zákonem nesmí nikdo zasáhnout do integrity jiného člověka bez jeho souhlasu uděleného s vědomím o povaze zásahu a o jeho možných následcích.
- ▶ Souhlasí-li někdo, aby mu byla způsobena závažná újma, nepřihlíží se k tomu;

Zásah do integrity

- ▶ Kdo chce provést na jiném člověku zákrok, vysvětlí mu srozumitelně povahu tohoto zákroku.
- ▶ Vysvětlení je řádně podáno,
 - ▶ lze-li rozumně předpokládat, že druhá strana pochopila způsob a účel zákroku
 - ▶ včetně očekávaných následků i
 - ▶ možných nebezpečí pro své zdraví,
 - ▶ jakož i to, zda přichází v úvahu případně i jiný postup.

Náležitosti IS

- ▶ **Svobodný** - pacient nesmí být pod nátlakem, ani ve stresu;
- ▶ **srozumitelný** - souhlas musí být proveden takovou formou, že je jasné, k čemu pacient dává souhlas a za jakých podmínek;
- ▶ **kvalifikovaný** - informaci podává ten, kdo je způsobilý provádět daný úkon (tzn. doktor s atestací);
- ▶ **informovaný** - pacient musí být náležitě poučen, tj. musí znát
 - ▶ příčinu a původ nemoci,
 - ▶ účel, povahu, přínos, důsledky a rizika výkonu,
 - ▶ jiné možnosti
 - ▶ navazující léčbu,
 - ▶ omezení a doporučení ve způsobu života

Odvolání souhlasu

- ▶ Udělený souhlas může být odvolán v jakékoli formě, i když se pro udělení souhlasu vyžaduje písemná forma.

Zákon o zdravotních službách

- ▶ Poskytovatel je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb
- ▶ Pacient má právo na úctu, důstojné zacházení, na ohleduplnost a respektování soukromí při poskytování zdravotních služeb

Pro koho platí povinná mlčenlivost

- ▶ Pro zdravotnické pracovníky a jiné odborné pracovníky, a to v souvislosti s výkonem jejich povolání a to i ti, kteří již nevykonávají své povolání, a informace získali v souvislosti s bývalým výkonem povolání zdravotnického pracovníka
- ▶ Pro osoby získávající způsobilost k výkonu povolání zdravotnického pracovníka nebo jiného odborného pracovníka (aka studenti)

Zdravotnická dokumentace

Zdravotnická dokumentace ZOZS

- ▶ Bez zdravotnické dokumentace by v praxi nešlo nikoho racionálně léčit
- ▶ Zdravotnická dokumentace obsahuje hodně důvěrných údajů, a proto si zaslouží zvláštní ochranu a zacházení

Poskytovatel je povinen vést a uchovávat zdravotnickou dokumentaci a nakládat s ní podle tohoto zákona a jiných právních předpisů. Zdravotnická dokumentace je souborem informací:

- identifikační údaje pacienta
- pohlaví pacienta
- identifikační údaje poskytovatele zdravotních služeb
- informace o zdravotním stavu pacienta
- údaje zjištěné z rodinné, osobní a pracovní anamnézy pacienta, a je-li to důvodné, též údaje ze sociální anamnézy
- údaje vztahující se k úmrtí pacienta
- další údaje

Příklad údajů ve zdravotnické dokumentaci

- ▶ Paní Nováková se v dospívání léčila s mentální anorexií, podstoupila na svou žádost dvakrát umělé přerušování těhotenství, je HBsAg pozitivní a nyní byl u ní diagnostikován karcinom děložního hrda; žije s matkou, která je v invalidním důchodě pro schizofrenii a se sestrou, která je prostitutka. Otec se zastřelil, ještě když byla malá.

Vedení zdravotnické dokumentace

- V listinné podobě
- V elektronické podobě
- V kombinaci listinné a elektronické podoby (souběžná)

Nahlížení do zdravotnické dokumentace

Kdo může nahlížet

- ▶ Zdravotničtí pracovníci
- ▶ Pacient
- ▶ Rodina, příbuzní, pozůstalí
- ▶ Studenti

Zdravotničtí pracovníci

- ▶ osoby se způsobilostí k výkonu zdravotnického povolání
- ▶ v přímé souvislosti s poskytováním zdravotních služeb
- ▶ v rozsahu nezbytně nutném pro výkon povolání
- ▶ z důvodu splnění úkolů podle Zozs nebo jiných právních předpisů
- ▶ při hodnocení správného postupu při poskytování zdravotních služeb

Pacient

- ▶ V přítomnosti zaměstnance pověřeného poskytovatelem
- ▶ Právo činit si výpisy nebo kopie

Rodina, příbuzní, pozůstalí

zákonný zástupce nebo opatrovník pacienta

osoby určené pacientem, zákonným zástupcem
nebo opatrovník pacienta

osoby blízké zemřelému pacientovi:

- informace o zdravotním stavu pacienta, který zemřel, a informace o výsledku pitvy, byla-li provedena, včetně práva nahlížet do zdravotnické dokumentace vedené o jeho osobě nebo do jiných zápisů vztahujících se k jeho zdravotnímu stavu a pořizovat z nich výpisy nebo jejich kopie.
- zemřelý mohl tento přístup předem zakázat

Studenti a zdravotnická dokumentace

- ▶ Osoby získávající způsobilost k výkonu povolání zdravotnického pracovníka mohou nahlížet do zdravotnické dokumentace v nezbytně nutném rozsahu pro potřebu výuky.
- ▶ Pacient nahlížení studentů do jeho zdravotnické dokumentace může zakázat.
- ▶ NE OPISY A VÝPISY (možné pouze s výslovným souhlasem pacienta)

Pořizování kopií

- ▶ Zpravidla poskytovatel
 - ▶ Oprávněn požadovat úhradu ve výši, která nesmí přesáhnout náklady spojené s pořizováním výpisu
 - ▶ V případě, že je zdravotnická dokumentace vedena pouze v elektronické podobě, má pacient nebo jiná osoba oprávněná podle § 65 Zozs právo nahlížet dálkovým přístupem nebo na pořizování její kopie na technickém nosiči dat, který si určí, nebrání-li tomu technické možnosti poskytovatele; to neplatí, požaduje-li listinnou podobu.
- ▶ O každém pořizování učinit záznam (s výjimkou zdrav. pracovníka)

Zákon o ochraně osobních údajů

- ▶ Povinnosti pro poskytovatele zdravotních služeb přijmout taková opatření, aby nemohlo dojít k neoprávněnému nebo nahodilému přístupu k osobním údajům, k jejich jinému neoprávněnému zpracování, jakož i k jinému zneužití osobních údajů.

Ochrana soukromí VS mlčenlivost

Soukromí

- ▶ Ochrana před zjišťováním a shromažďováním osobních údajů
- ▶ Ochrana před neoprávněným přístupem k informacím
- ▶ Ochrana před pořizováním fotografií, nahrávek a záznamů

Mlčenlivost

- ▶ Ochrana před šířením informací, k nimiž zdravotník získal přístup
- ▶ to i v případě, že tyto informace získal legálně

Za porušení povinné mlčenlivosti se nepovažuje

Se souhlasem
pacienta

Poskytování
návazných služeb

Ochrana vlastních
práv

Sdělování údajů pro
potřeby trestního
řízení

Plnění povinnosti
překazit nebo
oznámit spáchání
trestného činu

Další zákonné
důvody např.
Ochrana veřejného
zdraví, Revizní lékař

Souhlas pacienta

Plně svéprávný pacient zásadně rozhoduje o sdělování informací o svém zdravotním stavu sám! To platí i vůči rodinným příslušníkům pacienta (osobám blízkým).

Výslovný

- Ústní
- Písemný

Konkludentní

Informace o zdravotním stavu pacienta vyžádané orgány veřejné moci

- ▶ Platí pravidlo, že i orgány veřejné moci včetně policie a soudů mohou informace o zdravotním stavu vyžadovat výhradně v případech, kdy jim to zákon výslovně umožní.
 - ▶ Samo o sobě nestačí, že např. policista přijde do nemocnice a ptá se na zdravotní stav pacienta (typicky u úrazů zapříčiněných druhou osobou).

Oznamovací povinnost

- ▶ Úplně každý (nikoliv jen zdravotnický pracovník) je povinen oznámit Policii České republiky skutečnost, že na někom byl spáchán trestný čin týrání svěřené osoby nebo úmyslného těžkého ublížení na zdraví (tj. vážného zranění).
- ▶ U dětí je v určitých případech nutno informovat orgán sociálně právní ochrany dětí (tzv. OSPOD).

Zajištění ochrany při informačních povinnostech

- ▶ Informování vždy jenom v rozsahu potřebném pro danou věc.
- ▶ Ochrana soukromí pacientů je zajištěná též po takovém informování: služebním tajemstvím příslušných profesionálů (policistů, soudců, pracovníků veřejných zdravotních pojišťoven apod.).
- ▶ Pro některé další profese by se to možná mělo rovněž stanovit (učitelé, zaměstnavatelé a jejich personál apod.)

Meze povinné mlčenlivosti a cesta na okraji

- ▶ V rámci institucionální zdravotní péče zdravotníci, kteří se střídají nebo podílejí na poskytování příslušné zdravotní péče.
- ▶ Neměli by to být ale už další zdravotníci. Na jakékoli zdravotníky se ale povinnost vztahuje také. V rámci instituce by se mělo přiměřeně usilovat o zachování důvěrnosti.
- ▶ Praxe visit, hlasitého komentování na pokojích, kde je zpravidla více pacientů je sporná, avšak nelze ji kvůli soukromí zrušit a slouží též výuce.
- ▶ Kontextově kritické informace by ale měly být poskytovány diskrétně.

Sankce za neoprávněné porušení mlčenlivosti

Trestně právní sankce

Bude potrestán, kdo, byť i z nedbalosti, poruší povinnost mlčenlivosti tím, že neoprávněně zveřejní, sdělí nebo zpřístupní třetí osobě osobní údaje získané v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání nebo funkce, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají

- **Až tři léta nebo zákaz činnosti**

Správní sankce

Porušení povinností poskytovatele plynoucí ze Zozs

- Pokuta až 1.000.000,- Kč

Porušení povinností poskytovatele plynoucí ze zákona na ochranu osobních údajů

- Pokuta až 5.000.000,- Kč (po připravované novele bude i několikanásobně vyšší)

Soukromoprávní postihy

Pracovněprávní postihy

- I okamžitá výpověď

Vystavení se riziku podání žaloby

- Náhrada nemajetkové újmy

Disciplinární postih

- ▶ Kárná (disciplinární) ochrana soukromí v podobě postihování porušení mlčenlivosti. Flagrantní porušení dokáže být důvodem pro odnětí profesní licence.

Příklad na závěr

MUDr. Přívětivý

- ▶ Pacient umíral ve zdravotnickém zařízení na leukémii a určil svou manželku jako osobu, která je oprávněna být lékaři informována o jeho zdravotním stavu. Manželka však o něho v průběhu hospitalizace neprojevovala zájem a při jedné příležitosti pan doktor pacienta poučil o právu odvolat své určení. Pacient tedy odvolal udělení svolení k informování manželky, její informování výslovně zakázal. Brzy poté se jeho zdravotní stav zhoršil natolik, že pacient upadl do bezvědomí. Vtom přišla do nemocnice pacientova manželka a žádala informace. Pan doktor Přívětivý jí však informace odmítl poskytnout, což se neobešlo bez slovního incidentu. Několik dní nato pacient zemřel a jeho manželka se dožadovala kopie zdravotnické dokumentace. Pan doktor Přívětivý ji tuto dokumentaci odmítl vydat.

MUDr. Přivětivý

- ▶ Postupoval doktor správně, když odmítl poskytnout informaci poprvé?

MUDr. Přivětivý

- ▶ Vycházíme-li z předpokladu, že pacient učinil odvolání svolení a následné zakázání informování manželky ve stavu, který mu tyto úkony platně učinit dovoloval, byl postup lékaře správný. V souladu se zákonem musí lékař přání pacienta neposkytovat určité osobě informace o jeho zdravotním stavu vyhovět, byť by to byla i osoba blízká. Dle zadání příkladu nic nenapovídá tomu, že lékař na pacienta vyvíjel nátlak, což by způsobilo neplatnost jednání pacienta.

MUDr. Přivětivý

- ▶ Postupoval správně, když nevydal kopii zdravotnické dokumentace?

MUDr. Přivětivý

- ▶ Rozhodující pro tuto odpověď je rozsah, ve kterém provedl pacient určení manželky jako osoby, která má být informována o jeho zdravotním stavu, a rozsah, v jakém následně toto určení zrušil. Dle znění § 33 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, lze dovodit, že pacient může určit, že vybraným osobám budou poskytovány pouze některé informace, a pokud budou moci být informovány, neznamená to a priori i svolení s nahlížením do zdravotnické dokumentace, které musí být uděleno výslovně. Pokud pacient spolu s prostým poskytováním informací zakázal rovněž nahlížení do zdravotnické dokumentace, činil lékař správně, když ji manželce nezpřístupnil, neboť zákaz platí i po smrti pacienta, jak praví § 65 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 33 odst. 4 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.

MUDr. Přivětivý

- ▶ A co další osoby? Komu mohou být informace o zdravotním stavu pacienta poskytnuty?

MUDr. Přivětivý

- ▶ Na rozdíl od manželky, jejíž přístup k dokumentaci je až na výjimky znemožněn, se k dokumentaci pacienta po jeho smrti mohou dostat osoby jím výslovně určené dle § 65 odst. 1 písm. b) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, a ostatní osoby blízké dle § 65 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 33 odst. 4 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.